

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Serra (2ona. part)

Com havia passat tres generacions abans, al mas Serra es va repetir la circumstància de no tenir cap fill baró. El Valentí i la Ignàsia van tenir només dues noies, la Rosa i la Maria Anna. La pubilla va casar-se el 10 de gener de 1797 amb Joan Junyent, l'amo del Junyent de Rajadell. Aquest era vidu d'Antònia Dalmau i era tradició que quan es casava un vidu es fessin esquellots. Els esquellots en principi tenien un caire festiu, però sovint esdevenien turbulents i acabaven amb la intervenció de la força pública. El jovent que tenia ganes de gresca o d'empipar els casats, acudia els vespres a fer soroll i cantar cançonetes. Les cobles eren satíriques i sovint tenien bastant mala bava. Per una casualitat s'han conservat els versos d'aquests esquellots, que van ser transcrits íntegrament per la Roser Parcerisas en el seu llibre "Memòria d'Aguilar". Vet aquí una mostra:

*Capitols nous se han dictats
de Joan Junyent que es casat
amb Rosa Serra donzella
que molts sabran qui es ella
una dona de bon nom
així se diu per tot lo mon*

*Rosa Serra es de planyer
d'haver donat ab tal gent
tant es lo un com lo altre
tots los homes del Junyent
Mira't d'ells no te'n fies
tots te volen enganyar
ses raons i bona cara
a lo darrer has de pagar*

*Que direm de la Roseta
quan a la primera nit
li va veure la braqueta
desatenta al seu marit:
No m'haurieu enganyada
si jo haguess cregut la gent
ni tampoc m'haurieu vista
a la casa del Junyent*

Tines del Mas Serra

El vidu ja devia ser gran i el matrimoni va durar poc. El 1802, la Rosa va contraure segones núpcies amb Pelegrí Cases, un rebrot del mas de les Cases de Matamargó. Cent anys més tard, el propietari de les Cases, en Ramon Cases Gibert, compraria un lot format per les tres finques més extenses del Pla de Fals; la Torre, Oliveres i el Grau. El Pelegrí va aportar una mica de solvència econòmica a una propietat que començava a estar aclaparada pels deutes, però no obstant això va caldre vendre i demanar més crèdit per tal de tancar els forats. El 1825 van vendre un censal de 400 lliures a Josep Massana. El 1827 van vendre a Jacint Arderiu de Torruella les parts que pertocaven a la casa d'una vinya força gran. La vinya termenejava pel cantó sud amb el camí ral de Súrria a Igualada, i per l'oest amb el camí que anava de can Serra a Boixeda. En van treure 200 lliures. La venda era reversible i el 1859 es va recuperar la terra. El creditor més important però, eren les Quotidianes Distributions de la Seu de Manresa. Per poder pagar diverses anyades d'interessos vençuts, el 1841 van vendre's a un paleta i a un mestre fuster de Manresa, les collites de sis anys d'un camp anomenat el "Reguer". Els van oferir mil piles de brossa per fer formiguers i els van cedir l'era de la casa. De les 450 lliures del negoci, només en van veure 150, les altres van anar directament a la Seu. El 1845 van manllevar 275 lliures a Francesc Riera de Fals amb un interès del 4%. El 1846 van demanar 500 lliures al veler de Manresa Francesc Puig. Els les va deixar al 3%. Aquell any van poder recuperar la resta del dot que la Rosa havia entrat al Junyent, que era de 400 lliures en total. El 1850 van endeutar-se 370 lliures més per poder pagar interessos. La pubilla va fer testament a Manresa el gener de 1846. Va fer hereu el seu fill gran Vicenç, però amb la propietat hi anaven també els deutes. Als altres dos fills els va deixar 50 lliures per cap i el deure d'entrar d'aprenents en algun ofici honorat. Mentre durés l'aprenentatge, l'hereu els havia de mantenir. Pel dot de cada una de les tres filles, dites Munda, Rosa i Francesca, va destinar 250 lliures, alguns vestits i roba

blanca, i una de les calaixeres velles que tenia a casa. Abans d'endur-se-les però, l'hereu les havia de fer reparar. Al seu home el va deixar usufructuari i li va donar plens poders per vendre o empenyorar, i

«...per lo cas que mon hereu no se aportia ab lo degut respecte y veneració que deu tenir á son pare, dono facultat a est de aumentar los llegats als fills als dos comuns en las quantitats que be li aparaguia...»

Després de la seva defunció, el 19 de febrer de 1857, el Pelegrí va donar al Josep i al Valentí, que havia esdevingut fuster, una vinya a cada un perquè s'hi guanyessin la vida. Les vinyes portaven el nom de "Sobre lo marge Robador" i la "Devesa", i estaven subjectes a la prestació de la quarta part. La Munda i la Rosa van quedar per vestir sants i van ser mantingudes per l'hereu fins el darrer dia.

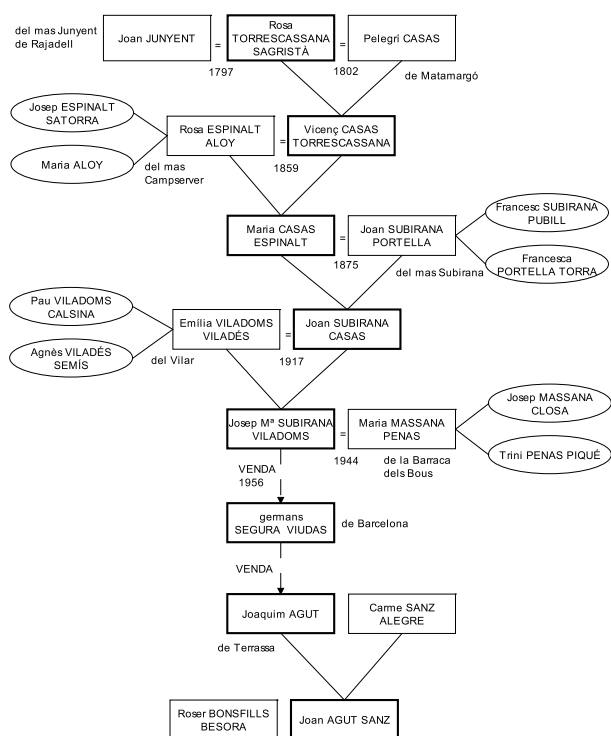
El Vicenç Cases Torrecassana, àlies Serra, es va trobar amb una situació complicada. En una relació de 1864, la suma total dels deutes és de 70.842 rals. La garantia és l'heretat Serra, que està valorada en 300 mil rals. A part dels deutes antics amb la Seu (de l'any 1792) i amb els rectors de Fals (1746), Sant Mateu (1802) i Santpedor (1811), i d'altres més recents, va haver d'assumir el pagament del dot de les germanes i les legítimes dels germans. Valgui d'exemple les 600 lliures que va haver de donar el 1866 al Valentí per aquest concepte. En comptes de vendre, va ser llest i va aprofitar-se de la gran demanda de vi que hi havia a causa dels estralls que feia la fil·loxera a França, i va emprendre una política activa d'establiment de vinyes a parcers. En un sol any, el 1864, va fer sis establiments, amb una extensió total de 48 quarteres. Es veu que la terra anava buscada, perquè els establiments no es fan gratis, sinó que el parcer paga una quantitat per accedir al dret emfitèutic. En un dels contractes de rabassa d'una parcel·la de 8 quarteres, un pagès de Sant Joan va pagar 2.000 rals de billó d'entrada. Un dels punts del tracte fa així:

«...el adquiriente en dicha tierra no podra construir edificio alguno, sino unicamente una chora de las que se acostumbra en dicho terreno, y tambien un lagar inmediato a la casa can Serra o Casas, y en el punto que le designará el estabiliente...»

Aquí tenim doncs, l'origen de les nombroses barraques de vinya que es troben per tot arreu, i de la renglera de tines dels parcers que hi ha a la part nord del mas Serra. Un altre element que va ajudar a resoldre el problema econòmic va ser un casament afortunat. El gener de 1859 es va casar amb Rosa Espinalt Aloy, filla del mas Campserver. Va aportar al matrimoni 1.500 lliures en efectiu i una calaixera bona i diversos vestits, amb un valor de 150 lliures. Van tenir sis filles i cap xicot. L'hereva havia de ser la Rosa, però aquesta va tenir vocació religiosa i va entrar com a monja al convent de Sant Pere de les Puel·les. La propietat va passar a la segona, la Maria Casas Espinalt. El Vicenç va testar el novembre de 1868 i va morir el 22 d'octubre de 1875, mentre que la seva

muller el va acompanyar a la tomba dos anys més tard. La pubilla va trobar marit no gaire lluny de casa seva; va enllaçar amb Joan Subirana Portella, que era l'amo del mas veí de Subirana. Des del dia que es van casar, el 1875, les dues propietats van quedar unides per sempre més. La parella va tenir una colla de fills; Joan, Maria Concepció, Alexandre, Josep, Maria Assumpta i Sebastià. L'Alexandre va estudiar per capellà i va morir a la casa dels pares a l'edat de 40 anys. La vella mestressa es va estalviar la pena de veure morir el seu fill, perquè ja feia dos anys que no hi era. Havia passat a l'altra vida el dia u de febrer de 1923, a l'edat de 71 anys.

El següent amo va ser Joan Subirana Casas, el qual es va casar el 1917 amb Emília Viladoms Viladés, filla de Pau

Viladoms Calsina, del Vilar, i Agnès Viladés Semís. L'Emília era de casa bona i va venir dotada amb 1.750 pessetes en efectiu i roba valorada en 750 pessetes. El Joan Subirana va protagonitzar, a desgrat seu, un dels episodis tristos de la Guerra Civil. La matinada del 31 de juliol de 1936 el va anar a buscar a casa un escamot. El seu fill gran Lluís, de 17 anys, va dir que on anava el seu pare, anava ell. A pocs metres de casa, a la vora de la carretera, els van assassinar. Hi ha un memorial de pedra que recorda aquest fet.

L'usdefruit de la finca va quedar per l'Emília Viladoms, la qual va haver d'encarregar-se de tirar endavant la casa. En aquell temps hi vivien un munt de persones sota el sostre de la mestressa; hi havia els dos fills, el Josep i l'Agnès, dues ties solteres molt velles, el Josep Rebolleda, un parent que gairebé tenia 90 anys, una criada jove, l'Elisa Giral, un sagal, l'Isidre Pich, i dos mossos, el Ramon Soler i l'Eloi Ribalta. Aquest darrer era de Solsona i havia treballat a la casa tota la vida. Poca feina deuria fer llavors, ja que comptava més de 70 anys.

L'hisenda va passar a poder de Josep Maria Subirana Viladoms quan aquest va arribar a la majoria d'edat. Malgrat

que sa mare va oposar-se frontalment a l'enllaç, el jove hereu es va entestar en casar-se amb Maria Massana Penas, una noia que estava a casa fent de minyona. La Maria no pertanyia a la classe social dels propietaris, sinó que venia de la Barraca dels Bous o mas Perera, una masoveria del mas Massana. El Josep Maria tenia 22 anys i la Maria dos anys més. Es van casar a la capella particular de la casa el 1944 i ben aviat van tenir un nen i una nena. Es diu del Josep Maria que era un home molt alt i ferm, i que menava les terres ell mateix amb l'ajuda d'un dels primers tractors que hi va haver al poble, una màquina de la marca "Fordson Major". També va ser dels primers que es va atrevir a conduir cotxe. Va passar però, que es va posar malalt i per aquest motiu es va veure obligat a vendre's la propietat. L'any 1956, mare i fill es van vendre les terres del Morro Negre i dels masos Serra i Subirana als germans Miquel, Manuel i Antoni Segura Viudas, de Barcelona. Els tres eren farmacèutics i tenien negocis relacionats amb la producció de cava, a Sant Sadurní. Hi ha qui diu, que tenien el projecte de dedicar les terres al conreu de ceps adients per l'elaboració de cava. El cert és, que no van tirar endavant els plans i es van vendre la propietat a Joaquim Agut Garcia, un industrial que havia fet fortuna a Terrassa amb un taller de fabricació de relès i altres dispositius elèctrics. L'octubre de 1967, Joaquim Agut, la seva muller Carme Sanz Alegre i els seus fills Joan i Eduard Agut Sanz, van ampliar la finca amb l'adquisició a Lluís Canet de 40 hectàrees de terra, en bona part camps de sembradura. Aquesta terra pertanyia a la masoveria del Pla de la Vila, i va passar al Canet quan aquest la va comprar a l'amo de Massana amb la intenció de fer la urbanització que porta el seu nom.

Joaquim Agut va portar a terme obres de restauració i ampliació de la vella casa, obres que van durar anys i que li van canviar completament la fesomia. Durant aquest període, les terres que envolten la casa les han treballat diversos masovers. Josep Capsada hi era després de la guerra, Josep Puig Oller a la dècada dels 60, i després d'ell va ocupar la plaça el matrimoni format per Josep Ribalta Argerich i Rosa Pesarrodonna Santasusana, procedents de la masoveria de la Caseta de l'Oliva de Vallmanya. Els actuals són el Jordi Segarra Font, natural de Vallmanya, i Rosa Calsina Calvet, de Manresa. La casa dels propietaris està reservada per les visites esporàdiques que hi fa la família de Joan Agut Sanz i la seva muller Roser Bonsfills Besora.

Portal de l'any 1907 del Mas Serra